

• פרק ד •

אבשלום

נאמר בספר שמואל ב' (טו,ז): "ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך: אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון". רבי יהודה הנשיא לומד מפסוק זה שאבשלום היה נזיר עולם (נזיר ד,ב), והנדר שהוא נדר הוא נדר הנזירות שקיבל על עצמו כשהיה בגשור (תמורה יד,ב).²¹⁷

הנביא מתאר את אבשלום (שמואל ב' יד,כה): "וּכְאַבְשָׁלוֹם לֹא הָיָה אִישׁ יָפֵה בְּכָל יִשְׂרָאֵל לְהֵלֵל מֵאֹד מִכַּף רַגְלוֹ וְעַד קַדְקֵדוֹ לֹא הָיָה בּוֹ מוֹם". רבי צדוק הכהן מלובלין כותב ('ישראל קדושים' אות ו סימן כב), שהמום המדובר בפסוק אינו מום גשמי אלא הכוונה למום רוחני. דהיינו, אבשלום היה שלם במידותיו ובמעלתו הרוחנית ולא היה לו שום מום רוחני, וזו הסיבה שהעם נהה אחריו כשמרד בדוד אביו, כי ראה בו אדם צדיק יותר מדוד המלך.

בפרק זה נברר, כיצד אבשלום שהיה נזיר אלהים קדוש ושלם במידותיו, כאמור לעיל, נפל והתדרדר עד שמרד בדוד אביו, בא על פילגשיו, עד שבשעה שמת, דוד אביו היה צריך להתפלל עליו ולהזכיר את שמו שמונה פעמים כדי להצילו מדינה של גיהנום (סוטה י,ב).²¹⁸

בירור זה, הנו בירור חשוב ביותר, הנותן דרך והוראה לחיים, כיצד להתמודד ולא ליפול, גם כשנמצאים במעלה גבוהה, וכדלהלן.

217. וכן כתב הרמב"ם (נזירות ג,יב): "...ואבשלום נזיר עולם היה, ודבר זה הלכה היא מפי הקבלה...". מנזירותו של אבשלום למדים הלכה בהלכות 'נזיר עולם', שנזיר עולם מתגלח פעם בשנה (גמרא שם; רמב"ם שם).

218. וזה לשון הגמרא שם: "תנא דבי רבי ישמעאל: באותה שעה [שנתלה אבשלום בשער תחת שובך האלה] נבקע שאול מתחתיו. וירגז המלך ויעל על עליית השער ויבך וכה אמר בלכתו בני אבשלום בני בני אבשלום מי יתן מותי אני תחתך אבשלום בני בני... והמלך לאט את פניו ויזעק המלך קול גדול בני אבשלום אבשלום בני בני. הני תמניא בני למה? שבעה, דאסקיה משבעה מדורי גיהנם, ואידך [השמיני], איכא דאמרי: דקריב רישיה לגבי גופיה, ואיכא דאמרי: דאייתה לעלמא דאתי".

א. אבשלום נתגאה בשערו

נאמר במשנה במסכת סוטה (א,ח):

”אבשלום נתגאה בשערו, לפיכך נתלה בשערו; ולפי שבא על עשר פלגשי אביו, לפיכך נתנו בו עשר לונביות, שנאמר: ויסבו עשרה אנשים נושאי כלי יואב; ולפי שגנב ג' גנבות, לב אביו ולב בית דין ולב ישראל, שנאמר: ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל, לפיכך נתקעו בו ג' שבטים, שנאמר: ויקח... שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום“.

חז”ל רואים בגאווה זו את הסיבה שהביאה את אבשלום למרוד במלכותו של דוד אביו, וזה לשון הגמרא (סוטה י,ב):

”אבשלום נתגאה בשערו. ת”ר: אבשלום בשערו מרד, שנאמר: וכאבשלום לא היה איש יפה...“.

נמצא אפוא, לפי דברי חז”ל, ששורש חטאיו של אבשלום נעוץ היה בגאוותו, שהיא שהובילה אותו למרוד באביו, לבוא על פילגשיו וכו'. גאוותו של אבשלום הייתה על שערו הארוך והיפה, ולא על דבר אחר.

דברים אלו מעוררים תמיהה, שכן כידוע קדושת הנזירות מתגלה דווקא בשערות הנזיר, כששערות אלו הופכות ל'נזר אלהים', ככתוב (במדבר ו,ז): ”נזר אלוהיו על ראשו“.

יש לברר אם כן: כיצד מה שאמור להיות מקור הקדושה והברכה הופך למקור החטא?

נדמה שהתירוץ לשאלתנו נמצא, לפחות באופן חלקי, בדרך הולדתו של אבשלום, וכך נאמר במדרש (ילקוט שמעוני כי תצא רמז תתקכה):

”שנו רבותינו: מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, וראית בשביה אשת יפת תואר – מה כתיב אחריו? 'כי יהיה לאיש בן סורר ומורה'. וכן מצינו בדוד, על שחמד מעכה בת תלמי מלך גשור – יצא ממנו אבשלום ועל ידו נהרגו כמה רבבות, ונהרג שמעי ושבע בן בכרי ואחיתופל“.

נמצא, לפי דברי המדרש, שחז”ל תולים את חטאו של אבשלום בכך שאמו היתה אשת יפת תואר. אמנם לפי ההלכה מותר לקחת אישה שכזו, אך אין זה

רצוי, ואם עושים זאת, עלול לצאת מזיווג שכזה ילד שיהיה בן סורר ומורה. חז"ל למדו כלל זה מסמיכות פרשת בן סורר ומורה לפרשת אשת יפת תואר.

לאור דברים אלו עולה השאלה: האם לאבשלום הייתה בכלל בחירה חופשית? האם הוא יכול היה להתגבר על העתיד הצפוי לו כבן סורר ומורה?

התשובה לשאלה זו היא אחד היסודות הגדולים ביהדות – חופש הבחירה. תמיד יש לאדם בחירה חופשית, ואין זה משנה מה טבעו וכיצד הוא נולד. יתרה מזו, הרמב"ם סובר שהאדם לא נולד עם טבע מקולקל אלא עם הכנה לקלוקל, כפי שהוא כותב בספרו 'שמונה פרקים', פרק ח, וזה לשונו:

"לא יתכן שיהיה האדם בטבע, מתחילת ברייתו, בעל מעלה, ולא בעל חסרון, כמו שלא יתכן שיהיה האדם בטבע בעל מלאכה מן המלאכות המעשיות. אבל יתכן שיהיה בטבע מוכן אל מעלה או אל פחיתות, בשיהיו פעולות זו קלות עליו מפעולות זולתה... ואמנם ביארתי לך זה, כדי שלא תחשוב לאמיתיות אותן ההזיות שיבדון בעלי גזירת הכוכבים, באשר הם טוענים כי מולדות בני האדם ישימום בעלי מעלה או בעלי פחיתות, ושהאדם מוכרח על אותן הפעולות דווקא. אבל אתה דע, כי דבר מוסכם עליו מתורתנו ומפילוסופית יון, כמו שאימתוהו טענות האמת, שמעשי האדם כולם מסורים אליו, אין כופה עליו בהם, ולא מושך לו מבחוץ בשום פנים, שיטהו אל מעלה או פחיתות; אלא אם כן תהיה הכנה מזגית בלבד, כמו שביארנו, שיקל בגללה דבר או יקשה, אבל שיחויב או ימנע – אין בשום פנים. ואילו היה האדם מוכרח על מעשיו – היו בטלים הציווי וההזהרה התוריים, והיה כל זה שווא גמור, הואיל ואין בחירה לאדם במה שיעשה. וכמו כן היה מתחייב ביטול הלימוד והחינוך ולמידת המלאכות כולן, כל זה היה הבל, הואיל והאדם אין מנוס לו בהכרח, בגלל מושכו מבחוץ, לשיטת מי שסובר כן, ממעשה פלוני שיעשהו, וממדע פלוני שידעהו, וממידה פלונית שתיקנה לו. והיה השכר והעונש גם כן עוול גמור, הן ממנו קצתנו לקצתנו, והן מדה לנו... ואמנם האמת אשר אין ספק בה, שמעשי האדם כולם מסורים אליו, אם ירצה יעשה, ואם ירצה לא יעשה, מבלי כפיה ומבלי הכרח לו על כך. ולפיכך חויבה המצוה, ואמר: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב [ו]את המות ואת הרע... ובחרת בחיים", ונתן הבחירה לנו בזה..."

נמצא, לפי זה, שאבשלום היה אמנם מוכן בטבעו להיות בן סורר ומורה, אך לא היה מוכרח להיות כזה, והוא היה יכול להתגבר ולשלוט בעצמו. אלא, כאמור

לעיל, דווקא יופיו ושערו גרמו לו לגאווה גדולה, וממילא למחשבה שהוא צריך ויכול למרוד באביו. וכבר שאלנו: כיצד מקור קדושתו (השיער) הפך למקור חטאו?

ב. כל הגדול מחברו – יצרו גדול ממנו

נאמר במסכת סוכה (נב,א): "אתא ההוא סבא, תנא ליה: כל הגדול מחברו – יצרו גדול הימנו". למאמר זה נאמרו פירושים רבים, ואנו נבארו על פי תורת הסוד. ככל שאדם עולה במעלה ומתחבר לספירות רוחניות קדושות וגבוהות, אזי מערכת הקל' והרע המתייצבת מולו למלחמה, משתדרגת גם היא ומקבלת כוחה מהקל' הנמצאות באותה דרגה ובאותה עוצמה של דרגתו הרוחנית. ובענייננו, כיוון שאבשלום היה נזיר אלהים, ובכך הוא עלה וינק את כוחו הרוחני מספירת הכתר, הגבוהה שבספירות, ממילא גם הקל' העומדות מולו ומנסות מעתה להחטיאו הם קל' בדרגת כתר דטומאה. זאת אומרת, שמעת היותו נזיר, עולם ההתמודדויות שלו, והמלחמה הפנימית שבתוכו – עולה מדרגה, והוא צריך להיאבק בכוחות הכי רעים ושפלים שיש במציאות, בדרגת הכתר דטומאה.

דברים מעין אלו כותב הרב קוק זצ"ל בספרו אורות הקודש ח"ג (טהרת מדות הנפש פ"ב):

"הדרישה לזיכוך המדות אינה נפסקת מעולם, כי גם אם זיכך האדם את מדותיו בהיותו במעמד רוחני ממוצע, כשמתגדל מוציא הוא תעלומות חיים ממעמקי התהו, שבאים אצלו לידי גילוי נפשי, ואלה החלקים עדיין לא נתבררו מעולם, וצריכים תמיד זיכוך חדש. ומתוך כך צדיקים שאין הגידול פוסק מהם, שהרי הם הולכים מחיל אל חיל, עוסקים תמיד בתשובה בפועל, שאחד מחלקיה החשובים הוא זיכוך המדות וברורן".

כלומר, דווקא הצדיק, המתקן את עצמו ועובד על מידותיו, דווקא אצלו יש גילוי של כוחות שליליים הבאים ממעמקי התהו. כוחות שליליים אלו לא רק שאינם מעידים על שפלותו, אלא אדרבה, הם מעידים על היותו עובד אלוקים שהתעלה, ומתוך כך צריך עכשיו להתמודד עם נסיונות חדשים ועם אתגרים רוחניים מורכבים.

דברים אלו נכונים גם ביחס לאבשלום: דווקא בגלל שהיה נזיר אלהים המושרש בספירת הכתר, התגלה בו שורש רוחני טמא ועלום מאד, הקשור ברגע הולדתו, בשורש הויתו. זוהי מציאות כל כך עמוקה היוצאת לפועל דווקא עקב היותו מושרש בכתר, שהוא שורש הספירות והכוחות בבריאה. מתוך כך, הגיע הרגע בחיי אבשלום, שבו הוא היה צריך להתמודד עם היותו בן של 'אשת יפת תואר', על ההשלכות הרוחניות המסובכות שבזה. ואמנם, הייתה לאבשלום בחירה חופשית, והוא יכול היה להתגבר עם כוח קדושת נזירותו על שורש טמא זה, אך הוא נפל, ובמקום לקחת את כוח קדושתו ולנצח את הרצון למרוד באביו ולהסית כנגדו, הוא נפל למקום שבו הוא התגאה בשערו, ובכך הפך את מקור קדושתו לכוח שהפיל אותו, עד לעומק החטא והשפלות.

מציאות שכזו, צריכה להוות בשבילנו תמרור אזהרה גדול כל יום בחיים, לבל ניפול ונאבד את דרגתנו הרוחנית. וכך שנו רבותינו בגמרא (ברכות כט,א):

"והא תנן: אל תאמין בעצמך עד יום מותך, שהרי יוחנן כהן גדול שמש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי".

ואכן, לאורך ההיסטוריה היהודית, היו צדיקים רבים שנפלו, חטאו, ואיבדו את עולמם, עד שניתן לומר, שעיקר תשומת הלב של יהודי צריכה להיות שמירה על דרגתו ועבודת ה' שלו, ובניית הגנות מפני נפילות ושבירות.

ג. הנזיר מן הדרום – גלגולו של אבשלום

הגמרא במסכת נדרים (ט,ב) מביאה את סיפורו של "הנזיר מן הדרום":

" אמר (רבי) שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא, אלא אחד. פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחז עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה? העבודה, שאגלחך לשמים! מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו: בני, כמוך ירבו נוזרי נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר: איש... כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' ".

בספר 'גלגולי נשמות' לרמ"ע מפאנו²¹⁹ (אות כ), כתב שנזיר זה היה גלגולו של אבשלום, והוא תיקן את חטאו של אבשלום שנתגאה בשערו, כי כשראה את מראהו במים, ונתגאה ביופיו, הוא פחד שיצרו ישתלט עליו, וכדי למנוע נפילה זו הוא קיבל על עצמו מיד נזירות כדי שיגלח בסופה את כל שערו לשם שמים, ולא יתגאה בו. הרמ"ע מפאנו מסביר שבפעולה זו תיקן נזיר זה שהוא גלגולו של אבשלום, את חטאו של אבשלום שנתגאה בשערו.

עוד ממשיך הרמ"ע מפאנו ומבאר (אות כא), שבגלל שאבשלום היה בן אשת יפת תואר, הוא קיבל בתוכו את הניצוץ של בנה הראשון של בת שבע, שמת עקב חטאו של דוד. וכיון שדוד היה הסיבה למותו, ניצוץ זה כשהיה באבשלום, רדף אחרי דוד להורגו, מידה כנגד מידה, והדברים עלומים ונסתרים, ואכמ"ל.

בספר 'מישרים מגיד' (פרשת בראשית),²²⁰ לרב יצחק צבי בערנפלד זי"ע,²²¹ מבואר עוד, שהנזיר מן הדרום השלים עוד דבר שהיה חסר באבשלום: כאמור לעיל, אבשלום ביקש ללכת לחברון כדי להקריב שם את הקרבנות שהוא היה צריך להביא כנזיר עולם, המגלח את שערו פעם בשנה (תמורה יד, ב), אולם למעשה, אומר הרב ברענפלד, אבשלום מעולם לא הקריב קרבן זה, כי הוא היה טמא מת ולא היה לו אפר פרה אדומה להיטהר בו, והוא מת לפני שהספיק להקריב את הקרבנות שהתחייב להביא כשגילח את שערו. חוב זה שולם על ידי הנזיר מהדרום כשהקריב את קרבנותיו במלאות ימי נזרו, עיין שם.

ד. סיכום

אבשלום בן דוד המלך היה נזיר אלהים קדוש, ואדם מתוקן במידותיו ובשכלו, ואף על פי כן היה בו שורש פורה ראש ולענה, שהיה טמון עמוק בנפשו עקב

219. הסודות שבספר זה נמסרו לרמ"ע מפאנו מהרב ישראל סרוג זצ"ל, תלמידו של האר"י.

220. בהוצאת הרב יוסף כהן, עמוד ג'.

221. מצאצאי החת"ס, ציס"ע, פוסק ומקובל, שהתגלה לו מגיד מן השמיים במשך כשישים שנה וגילה לו סודות נוראיים. עוד על הרב ותורתו ניתן לקרוא בספרי 'מגיד נפלאות' שיצא לכבודו, ובו תמצית מהכוונות והייחודים שהמלאך גילה לרב, בנושאים שונים ומגוונים.

היותו בן אשת יפת תואר. דווקא מתוך עומק קדושתו ומעלתו הרוחנית הגבוהה, התגלתה באבשלום בשלב מסוים בחייו אותה טומאה שורשית שהושרשה בו מלידה, עקב היותו בן אשת יפת תואר. אבשלום יכול היה וצריך היה להתגבר על טומאה זו ופיתוייה, אך הוא נכשל, ואותה טומאה הצליחה להשתלט עליו ולהפילו ממדרגתו הגבוהה עד לעומק תחתיות, וזה הביא בסופו של דבר למותו הטראגי. אבשלום תוקן כשנתגלגל בנזיר מן הדרום, שעליו אמר שמעון הצדיק, שמימיו לא אכל קרבן אשם נזיר טמא, אלא את קרבנו של אותו נזיר, כיון שנזירותו הייתה לשם שמים, והוא גילח את שערו לשמים, ובכך כיפר על חטאו של אבשלום שנתגאה בשערו. הנזיר מן הדרום כיפר על אבשלום גם בקרבנות שהביא בסוף ימי נזירותו, שכן אבשלום התחייב להביא קרבנות אלו כשגילח את שערו, אך הוא לא הספיק להביאם לפני מותו.

